

TURIST I GRØNLAND

Af overlærer *Poul Thorsen*

Der er ingen tvivl om, at det må være et bevæget øjeblik på Grønlands små, fjerne udsteder, når et rigtigt turistskib pludselig kaster anker mellem isskosserne. Det ses på lang afstand, hvorledes opstemtheden griber om sig, især blandt den talstærke ungdom, der styrter ned mod anløbsstedet fra alle sider. Men det er ikke så helt let at afgøre, på hvilken side forventningens glæde er størst – og slet ikke, hvem der egentlig betragter hvem som den største seværdighed. Er det mon de små elegante italienere, der hopper i land i sølet op over anklerne, iført blød hat, lys cottoncoat og spidse sko – eller måske er det de barkede, skindklædte fangere, der tøvende dukker frem fra de røgsværtede tørvehytter? Er det mærkværdigste måske et par velmenende damer, der kaster bolsjer i grams, lidt ubetænksomt og uværdigt og endda en smule farligt for dem selv mellem bølger af børn? Hvem er de mest mærkværdige: englænderne, der straks går i gang med at lære børnene at folde papirfugle i flokkevis, mens de synger salmer – eller de meget generte unge piger, der i dagens store anledning har skyndt sig i kamikkerne og de skønne, perlebehængte festdragter? Mærkelige mennesker viser sig formummet bag myggenet og struttende af fototeknik med teleskoplinser på op til en halv meters længde, så de må løbe lange veje baglæns for at tage et billede. – Måske er det forunderligste ved den nye tid de fremmedes tilsyneladende umættelige souvenirjagt. Alt – bogstavelig talt alt grønlandsk – kan afsættes til en hvilken som helst pris pr. dags dato. Hvem demoraliserer hvem i det stykke? Man *kan* komme i tvivl, når man hører om en turist, der plantede ark-tiske blomster i øjenhulerne på et fundet menneskekranium – eller ser et andet eksempel på selvbetjening: en kæmpestor hvalknogle på nakken af en spinkel italiener op over de fedtede landgangsplanker. Mellem alle på land breder sig tydelig nok en forventningsfuld talende tavshed: Mon han dog ikke kunne glide og falde i. Bare én af dem. Men ak, ingen tilbageholdt latter løfter sig mod himlen, og ingen får *det* stof til underholdningen i hytterne hele vinteren igennem. Men der er nok alligevel, for det er store tider, når årets turister kommer.

Og dog er det ikke meget mere end fem år siden, at turisme i Grønland var en plat umulighed. Den dag i dag opfattes den vistnok af mange som en dårlig vittig-

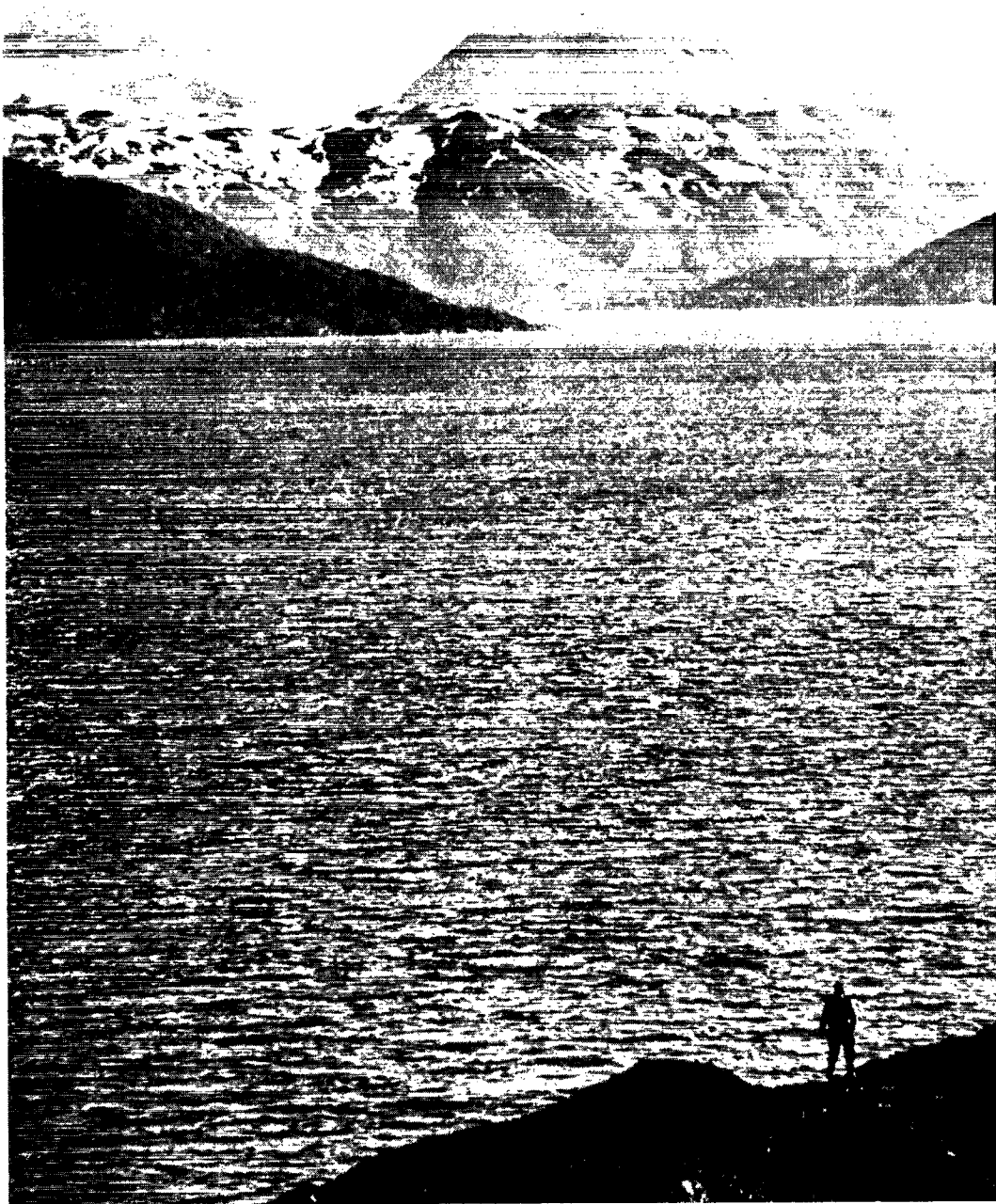
hed – mest naturligvis af de såkaldte udsendte, der sjældent ser andet af landet end et eneste sted i den tid, de nærmest opfatter som en slags forvisning, og som der derfor helst skal kompenseres godt for både her og hisset. Alligevel er der hvert år et voksende antal mennesker, der ligefrem betaler for at slippe væk fra civilisationens glæder et stykke tid. Det skal dreje sig om godt 200 om året, men danskerne er i absolut mindretal. Nogle krydser sig frem med vekslende og ganske kostbare trafikmidler. Den største bekymring er ventetiderne og de alt for få gæstehjem. Andre foretrækker derfor et endnu dyrere krydstogt langs vestkystens ca. 3000 km, f. eks. på det komfortable fartøj UMANAK. Så er man fri for bekymringer med kost, logi og rejseplan. Alt er i de bedste hænder, og turisterne får god tid og rigelig lejlighed til at se alt det, der er værd at se og mere til.

Naturligvis er flyvningen ind over storisens brede bælte langs østkysten betagende, ligeså de svimlende, brogede nunatakker, omgivet af sribede gletschere – og hvem kan stå for de blå søer langt inde på indlandsisen? Men man vidste, at naturen er vældig her. Derimod vidste man ikke, at sommeren kan være så varm og venlig på disse breddegrader. Det var ligefrem ved at blive et problem under vandringerne i land.

Og pludselig står man en dag i Egedesminde, et broget skue på en stejl ø i Diskobugten. De stærkt farvede træhuse har husgerådet hængende udenpå, og der står sortsværtede komfurer langs vandrørene, der slanger sig utætte gennem terrænet. Overalt er der høje træstativer til slæder, kajaker, fisk og kød, skind og sager. Kun der er det spiselige i sikkerhed for hundene. – Og det er det første chok i Grønland: Mange hundrede forsultne hunde, der strejfer om i flokke for at finde føde mellem alskens affald. Nogle forsøger endda at fiske i strandkanten – en æder en avis. Der er altid nogle slagsmål i gang, og de overvundnes hylen går til marv og ben. Det kan godt risle en koldt ned ad ryggen, når man pludselig befinder sig midt i sådan en flok nærgående bæster. Der er ikke andet for end at gøre som grønlænderne, når de vil sætte sig i respekt: kaste sten eller i alt fald lade som man gør det. Før hånden har nået jorden, er køterne som blæst væk.

Et andet fremtrædende træk er de mange unge mennesker og børn. De er klædt omtrent som her til lands, men færdes og leger ubekymret midt om natten. For her går solen aldrig ned – i alt fald ikke i hele juli måned. Men rundt om skoler og børnehaver er der sat solide ståltrådshegn mod de lige så farlige som uundværlige slædehunde, der tilmed bliver større og vildere, jo længere vi de følgende dage drager nordpå.

16 steder kommer krydstogtturisterne i land på strækningen fra Julianehåb til Umanak. Alene af den grund er det helt umuligt at uddybe beretningen eller fore-

Det lille menneske i den store natur.

Foto: Mogens Palli.

tage en egentlig bedømmelse. Det er nødvendigt at begrænse sagen til nogle enkelte særprægede oplevelser.

På vejen til Jakobshavn møder vi isbjerge i tættere og tættere formationer. Hvide, blå, grønne i glitrende solskin, store som højhuse, slagskibe eller slotte, alt efter som fantasien slår til. En lille kutter piler rundt efter sæler i dette tavse øde, og en skrøbelig kajak med sæl ved siden og nedlagte fugle kommer helt hen til skibssiden. Her kan altså leve mennesker.

Men tavsheden brydes, da vi senere vandrer langs Jakobshavns isfjord, der i hele sin bredde er pakket med puffende isbjerge, presset frem af verdens mest produktive gletscher. Den bevæger sig 30 m i døgnet og søsætter et isfjeld ca. hvert 5. minut. Det er et ophøjet skuespil at følge denne strøm af rokkende og kæntrende is, og der lyder hule drøn som af kanoner, når bræen kælver i det fjerne, eller et isbjerg flækker eller kæntrer i tidevandsbølgen. Her kan man sidde i timevis uden at trættes. Hvis noget sted i Grønland skal fremhæves som turistmål frem for andre, må det blive Jakobshavn med isfjorden, Knud Rasmussens barndomsland.

Der går spæde stier over lyngheder og grønne højmoser tilbage til den lille spraglede by, hvor Grønlands trofaste søn nu har sit monument. Kærulden nikker, og sne-spurvvene pipper – også over de forsømte gravpladser med skæve kors på den nøgne klippegrund. Kan noget virke mere trist og forsømt end en arktisk kirkegård? Her kan man opleve, at gulnede kranier griner frem fra stenrøserne, men ingen gyser, for heller ikke her svigter sommersonen en eneste time på døgnet.

Ved den lille umalede trækirke lander hen mod aften kajak efter kajak på de røde isskurede rundklipper. Det er rørende at se en far komme i land med sin lille søn med store bundter af tejster. Gevær og harpuner efterlades trygt ved kajakstativerne, og selv om det ligger lidt tungt med den sproglige forståelse, skorter det ikke på smil og venlige bevægelser. Mødet er tydeligt nok til gensidig glæde. Man troede ikke, der var så meget af det gamle fangersamfund tilbage, men glædes så meget mere over, at det endnu er muligt at foretage sammenligninger mellem gammelt og nyt.

Alligevel bliver udstedet *Niakornat* på Nugssuak-halvøen på sin vis en rystende oplevelse for rejseselskabet.

Det er først på aftenen og en ganske fin støvregn, da vi anløber og ser børnene løbe omkring på toppen af det bjerg, ved hvis fod den lille snes huse ligger. Det viser sig, at der hverken er havn eller mole på stedet. Storbåden svinges ud, derefter må vi over i jollen og til sidst vade ind på den sortsandede strand – heldigvis i blikstille vejr.

Her bor mindre end 100 mennesker, alle grønlændere. Husene ligger tættere samlet end andre steder i en slugt mellem fjeldene. De fleste bor endnu i primitive jord-

hytter eller tørvemurshuse, som de kaldes, tækket med usselt tagpap, der fastholdes af sten. Heroppe ligger de dorske og skabede hunde, hvis de ikke er optaget af at sluge noget udkastet hajkød i havstokken eller styrter til for at opæde latrin, helst endnu før den falder til jorden.

Det viser sig dog, at tørvehulerne ikke er helt så ringe, som man skulle tro. De er beklædt med træ indvendigt og må være ret lune. Der er også både døre og vinduer, men sort er der overalt af kul og snavs. I ét rum bor f. eks. 7 mennesker på én briks, som vel er $1\frac{1}{2}$ gange $2\frac{1}{2}$ m. Men man sover efter sigende udmærket med benene op ad væggen! Af møbler er der kun et par stole – og så transistorradioen i vindueskarmen. Uden på huset hænger som sædvanlig potter og pander og en større våbensamling.

Udstedsbestyreren viser beskedent sin butik frem, og man føler sig næsten hensat til familien Egedes tid. Her under det lave bjælkeloft hænger pølser og støvler på snor. Gulvet må tages i brug for at få plads til petroleumslygter, gryn, sukker, krudt og kugler, fiskegrejer, isenkram og manufaktur, alt i en herlig gammelgrønlandsk lugt af tran og krydret hørkram.

– Resten må de så bestille, siger udstedsbestyreren, så kommer det hertil om sommeren med skonnert. Også øl og spiritus kan bestilles, men folk foretrækker at lave det selv af humle og malt. Drikken kaldes *imiak*, og ordet får øjnene til at vende sig mod himlen.

Stedet har hverken lys eller vand. Isstykker bjerges møjsommeligt i land og smeltes hele året rundt, så der er vel ikke noget at sige til hygiejnens trange kår under de betingelser. Der er en snes børn i Niarkornat, og der har været en lærer, men han rejste igen hurtigst muligt. Nu har man kun en såkaldt læser, en fanger uden særlig uddannelse. Ikke desto mindre er der kun få folk, der flytter. Man vil blive i hjemstavnen med dens traditioner og det frie fangeliv, er det end nok så fattigt . . .

Der findes naturligvis andre udsteder, måske også dårligere. På udstedet *Kaersut* en smule nord for byen Umanak er modtagelsen om muligt endnu mere begejstret end andre steder. Her skal de fremmede for alt i verden se slædekørsel, selv om der ikke er antydning af sne. Det lykkes virkelig en ung mand at genne ni store hunde ind i et ståltrådsbur og tilmed at belægge dem med seletøj. Så svinges den lange pisk, og af sted går det over stok og sten, revl og krat og bækken med. Enkelte turister får lov at prøve turen, der er så anstrengende for hundene, at de helt glemmer deres sædvanlige unoder. Endnu ved afsejlingen holder stemningen sig. Alle er på stranden. Der skydes med geværer, og fra bestyrerens hus kippes livligt med splitflaget, mens både og kajaker pisker omkring skibet, lige til det forsvinder bag isfjeldene. – En stor dag for *Kaersut* og for os.

Det næste udsted nærmer vi os med voksende optimisme, som styrkes af meget smukt vejr og forlydender om, at dette er en af Grønlands mønsterpladser. Her blev for resten en del af filmen Qivitoq optaget i sin tid. Udstedsbestyreren Hannibal Fencker er i fuld aktivitet på stranden, da storbåden nærmer sig i den tidlige morgentime. Det bemærkes, at han taler venligt på grønlandsk med de mænd, der skal hjælpe os fra en pram ind over den lille pælebro. Her er renere end noget andet sted set i Grønland. Ingen rustne konserveresdåser, men pæne papirsække på jernstativer, ingen latrin og rådden stank. Husene er nysselige i næsten yndefulde formationer, ja selv hundene forekommer mere dresserede og ligefrem velfriserede i Sarkak.

Bestyrerparrets hus ligger højt med vid udsigt over den isfyldte fjord, og rundt om er der frilandsbede og væksthuse med grønsager og blomster i massevis. Alle må smage gulerødder og radiser fra 72° nordlig bredde.

Også handelsboden er lys og indbydende med stort varelager, selv aqua velva, og her på dette lille udsted med 250 sjæle har det kunnet lade sig gøre at indrette radiostation, vandledninger til alle husene, brandstation, elektrisk lys, ja min sandten en lille lufthavn til helikoptere med benzintromler parat til nødsituationer.

Skolen har kajakundervisning på skemaet, for her er det fangst, der er hovederhvervet. I den anledning har man et helt lille skuespil parat til os. Et par kajakker går ud, og den ene viser i talrige variationer, hvordan det er muligt at komme op efter kæntring, rundt og rundt går det, endda uden brug af pagajen. — Fra den anden kajak illuderes sæljagt med bøsseskud, men sælen ligger i virkeligheden allerede stendød bag en isflage. Nu bugseres den ind, og yndige syn: konen i festdragt trækker sælen op til en meget langsom og pædagogisk forevisning af flåning og opskæring med kvindekniven, den såkaldte *ulo*. Leveren fortæres rå af alle de nærmeststående, næsten som et højtideligt ritual. Her er sandelig mad også for fotoamatørerne!

Efter dette højdepunkt er det let at se bort fra landgange i de egentlige grønlandske byer. Alle lider de af det frygteligste vokseværk, og for en turist er disse forvirrede byggepladser med respekt at melde det mindst interessante ved Grønland. Skynd dig, kom, om føje år ligner det hele Gladsaxe!

Vi vil hellere slutte med at aflægge besøg i det sydligste Grønland. Blikstille og skyfrit er det, og i Godthåbsfjorden sejler isbjerge på så blank en flade, at de spejler sig lige til bunden. Her bor fåreavlere i røde gårde mellem små kornmarker og drivhuse, der viser sig at være bygget på mure fra nordboernes gamle Vesterbygd.

Et andet spændende udsted er *Kapisigdlit*, der præges af vældige stativrækker med tørfisk. Ungdommen tumler sig i sejldugsbåde, og heromkring lever ca. 3000 rensdyr, der passes af den norske same Johan Hætta. Han fortæller selv på klingende norsk om spærringerne, der holder dyrene samlet på den stejle halvø ind mod Godthåb.

*De fleste turister i Grønland ønsker at se en af de gamle kirkeruiner
i Julianehåb distrikt, her ses den bedst bevarede Hvalsey kirke.*

Videre går sejladsen gennem de vidt forgrenede fjorde trods tåge og isvanskeligheder til Narssak, og 35 km længere inde i fjorden går vi i land for at finde den centrale del af nordboernes Østerbygd. Stedet hedder nu Igaliko og ligger på en smal tange helt oversået med ruiner. Den største er *Gardar*-domkirken med rester af klostermure og kirkeskib, 27 m langt. Der vokser saftigt græs til flokke af heste og køer, og tætte kamille- og klokkeblomster kryber over navnetrækkene på de gamle sten.

Ikke langt herfra ender krydstogtet ved den store *Narssarssuak*-luftbase, hvorfra hjemturen skal foregå med fly. Her knejser fjeldtop ved fjeldtop hele horisonten rundt. Birkeskoven står 2–3 m høj og er ligefrem svær at gennemtrænge. Rivende elve munder ud i Eriksfjordens drivis. Den vil vi krydse for at tilbringe den sidste dag ved Erik den Rødes gård *Brattahlid*. Der bor nu nogle snese grønlandske fåreavlere. De kalder stedet *Kagssiarssuk* og skal være ret velhavende.

Brattahlid har været kendt længe og er for længst udgravet. Dog fandt man først fornylig den lille bygning, der i sagaen omtales som Tjodhildes kirke og altså er den første i Grønland. Erik selv forblev hedning. Nogle påstår for resten, at man også fandt hans hoved ved udgravningen, men det lader sig af gode grunde ikke bevise. Kirken har været lillebitte, næppe over 15 m², og den har bestået af beskedne tørvemure. Alligevel er der en ganske ejendommelig storhed over denne egn – på en måde værdig for de stovte folk, der drog ud herfra, videre mod vest til Vinland eller Amerika. Det var Erik, der først af alle kaldte stedet Grønland, og mere grønne, saftige skrænter end her finder man faktisk ingen steder. Ørnene løfter sig mellem tinderne, og det er sært at tænke på, at den samme bæk og det samme vandfald bruser her i dag, som dengang denne nordbobygd var det eneste, verden kendte til det vældige Grønland.

